

Однак розробка скоординованого плану «індивідуального» навчання студентів для отримання конкурентоспроможних, затребуваних реальними замовниками, фахівців вимагає значних трудовитрат і кваліфікації та не може бути повністю делегована професорсько-викладацькому корпусу вищої школи, зайнятому в першу чергу забезпеченням масовості освіти. Більш того, та чи інша індивідуалізація освіти передбачає міждисциплінарну, тобто міжкафедральну і міжфакультетську координацію у вивченні студентами дисциплін навчального плану. І тут значну роль має зіграти інтеграція в цьому напрямку можливостей вищої школи та підприємств – споживачів продукції вищої школи. Так, створення банку реальних типових виробничих завдань для використання їх у навчальному процесі підготовки студентів є серйозним додатковим навантаженням на персонал підприємств, але вони повинні чітко розуміти свою зацікавленість у такій роботі, оскільки «правильно поставлена задача – вже наполовину розв’язана задача». Крім того, бізнес життєво зацікавлений у конкурентоспроможних фахівцях, саме тому фінансована ним торгово-промислова палата (ТПП) може й повинна акумулювати вимоги своїх членів до необхідних їм фахівців та активно взаємодіяти з вищою школою. Така інтеграція на базі ТПП може, з одного боку, забезпечити індивідуальну підготовку фахівців, а з іншого – пом’якшити або навіть виключити надмірну спеціалізацію у підготовці кадрів за заявкою конкретного підприємства, що знижує загальну конкурентоспроможність на ринку праці випускників вищої школи.

Варто відзначити, що серед викладачів вишів нерідко зустрічаються підприємці, які у вільний від педагогічної роботи час працюють на підприємствах, які є членами ТПП. Отже, взаємодія добровільних, фінансово незалежних від держави громадських об’єднань ТПП з можливостями вищої школи може допомогти суспільству у підготовці висококваліфікованих і затребуваних фахівців. При цьому ТПП формує пакет вимог до потенційно конкурентоспроможних кадрів, а також формує та пропонує для вищої школи інформаційну базу реальних типових завдань, вирішувати які повинен уміти випускник вищої школи. До таких завдань бізнес додає «творчий» масив невирішених або тільки нещодавно альтернативно вирішених завдань, а вже вища школа вписує все це в існуючий реальний та ефективний виробничий процес навчання.

Рибалко Ю.С.
асистент кафедри міжнародних фінансів

ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ, ЯК ГОЛОВНА КОМПОНЕНТА ІННОВАЦІЙНО АКТИВНОЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

За роки незалежності спад економіки України склав приблизно 60 % від досягнутого випуску продукції в 1991 році. Так, падіння переробної промисловості (яка складала в 1990 році майже третину всього ВВП) досягло 13,8 % у 2013 році. На тлі цього відбулося зростання частки невиробничого сектору в 3,5 разу, з 5,2 до 18,2 %. Виробництво в Україні високотехнологічної продукції, яка створювалася на основі наукомістких знань, та її експорт протягом останніх 10 років поступово зменшувалися з 5,5 до 3,5 % [1].

На жаль, після отримання незалежності частка інтелектуально містких секторів економіки України суттєво скоротилася, і, відповідно, змінилася структура попиту на ринку праці, в якій сьогодні переважають представники сфери послуг, компетенції яких потребують лише: загальної обізнаності за предметною галуззю, певні професійні навички та практичний досвід.

Примітивний ринок праці почав позбавляти молодь і систему вищої освіти відповідних стимулів, що призвело до синдрому непотрібності наукомістких знань і витіснення кращого людського капіталу з країни [1]. Як результат – передова освіта, складні наукомісткі знання, фундаментальні наукові дослідження почали просто «заважати» ринку праці і «новому» суспільству. Підтвердженням цьому є те, що сьогодні в Україні за даними офіційної статистики різниця в рівні середніх доходів зайнятих працівників у сфері послуг у порівнянні з зайнятими на науково-дослідних підприємствах і державних установах складає 2–3 рази, а за реальними даними – 10–15 раз.

Сучасний підхід «нового» споживача до освіти як сфери послуг суперечить парадигмі наукових досліджень. Тому, на наш погляд, саме в сфері освіти, а не науки слід шукати джерело інституціонального конфлікту, який суттєво заблокував розвиток економіки та суспільства.

Безперечно, фундаментальна наука є і буде важливою частиною загальної культури суспільства. Її наявність і розвиток вказують, перед усім, на високорозвинене суспільство, на новий – зовсім інший, рівень освіти, мотивацій, життєвих цінностей і установок членів даного суспільства. В примітивному суспільстві фундаментальної науки немає, а корумпованому суспільству її досить складно розвивати. Але саме від рівня освіти та цілей суспільства залежить якість людсько-

го капіталу, і саме зниження рівня якості підготовки людського капіталу почало безпосередньо впливати на втрату конкурентоспроможності України у світі.

Як зазначено у дослідженні форсайту економіки України – деградує економіка України потягла за собою зменшення на 40 % підготовки фахівців за інноваційною, креативною моделлю на користь низькоінтелектуальної, репродуктивної освіти, що, зрештою, призвело до зниження освітнього цензу нації і, як наслідок, до подальшої рецесії економіки та занепаду суспільства [1].

За даними глобального дослідження Національного фонду фундаментальних досліджень США «Показників науки і техніки 2012» (рис. 1.1) протягом останніх років такі головні драйвери економіки, як вища освіта та наука України, за сукупними показниками перемістилася з 32-го на 40-е місце у світі та почала поступатися навіть одному Кембриджському університету [1]. Підтвердженням цьому є швидка втрата позицій України за кількістю наукових публікацій з високим імпакт-фактором протягом останнього десятиріччя (приблизно з темпом 3,6 % на рік) [2].

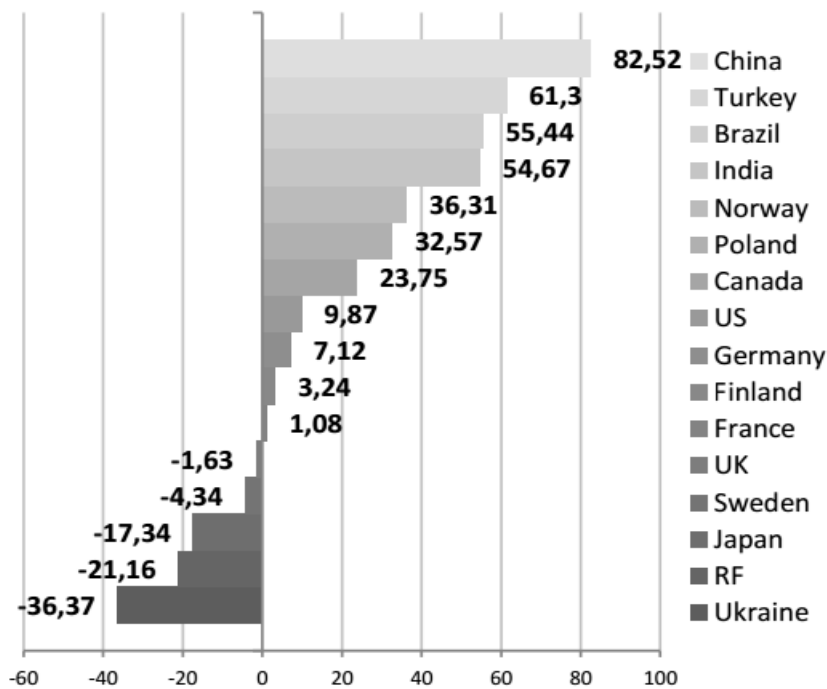

Рис.1. Якісні зміни в системі освіти і науки України [2]

На нашу думку, сьогодні Україна повинна зробити ставку виключно а якісний людський потенціал, конкурентоспроможну науку, передову освіту та інноваційний бізнес (рис. 2). На нашу думку, збільшення частки нових знань у структурі доданої вартості продукції приносить більше надходжень до країни для вирішення довгострокових і короткострокових проблем економіки, що зменшить потребу у зовнішніх запозиченнях [1].

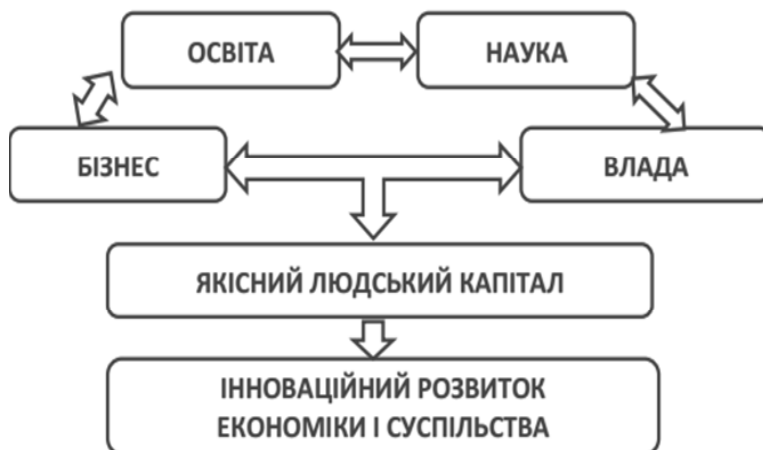

Рис.2. Інноваційний розвиток економіки та суспільства України за рахунок активізації людського капіталу [1]

Аналіз кореляційної залежності між рівнем інноваційного розвитку країни та її багатством, вираженим у ВВП на душу населення, показав, що сьогодні Україна знаходиться в одній групі з Бразилією, Індією, Ботсваною тощо [3], що становить значний ризик для її інноваційного розвитку. Тим не менш, незважаючи на всі складнощі та перешкоди, Україна має основні конкурентні переваги, ефективне використання яких, дозволить їй переорієнтуватися на інноваційний розвиток (табл. 1). Разом з тим, такі важливі для інноваційного розвитку фактори, як захист інвесторів (105 місце), захист інтелектуальної власності (129 місце), рівень державного втручання у бізнес (115 місце), рівень інновацій (82 місце), рівень державного замовлення високотехнологічних продуктів (123 місце) та інші належать до слабких позицій української економіки [3].

Основні конкурентні переваги України

Таблиця 1

№ з/п	Головні конкурентні переваги України	Місце у світовому рейтингу
1	Якість освітньої системи	72
2	Якість математичної та фундаментальної природничої підготовки	30
3	Рівень вищої освіти	13
4	Рівень середньої освіти	41
5	Рівень початкової освіти	31
6	Доступ до Інтернету в навчальних закладах	67

Джерело: [1]

Не секрет, що маючи значний науковий потенціал, економіка України ґрунтується на 95% на третьому і четвертому технологічних укладах і створює приблизно на один-два порядки нижчу інноваційну складову доданої вартості на одиницю продукції порівняно з економіками п'ятого та шостого укладів, які домінують у світі [1]. За даними Світового економічного форуму в Давосі [3] співпраця української вищої школи та науки з вітчизняною промисловістю у галузі її високотехнологічного переозброєння протягом останніх 10 років була найнижчою в Європі. Тому сьогодні, дуже важливо, Україні визначити ті сфери економіки, за якими вона має найвищі конкурентні переваги та посилити їх ефективною взаємодією освіти і науки з бізнесом за підтримки влади. Інакше, Україна ризикує пройти точку неповернення на шлях інноваційного розвитку.

Виходячи із зазначеного, ми пропонуємо, як один із варіантів формування інтелектуального активу економіки, створювати на базі провідних вищих навчальних закладів «Банки Ідей», які з одного боку дадуть можливість креативному поколінню Z реалізовувати своє ідеї за підтримки наукової еліти, а бізнесу – втілювати ці ідеї в життя і розвивати нову інноваційну економіку України. Використовуючи конкурентні переваги та фундаментальні дослідження «Банки Ідей» могли б створювати високоякісні продукти і послуги з високою інноваційною часткою доданої вартості, які були б користувалися попитом у міжнародній співпраці.

Підсумовуючи, слід наголосити, що головними драйверами розвитку економіки будь-якої країни є конкурентоспроможна наука, якісна освіта і високотехнологічний бізнес. Людський капітал – це та компонента, використання якої дасть можливість і владі, і бізнесу стимулювати інноваційний розвиток економіки України.

Література

1. Форсайт економіки України: середньостроковий (2015–2020 роки) і довгостроковий (2020–2030 роки) часові горизонти (версія для обговорення) / наук. керівник проекту акад. НАН України М. З. Згуровський // Міжнародна рада з науки (ICSU); Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут»; Інститут прикладного системного аналізу НАН України і МОН України; Світовий центр даних з геоінформатики та сталого розвитку. – К. : НТУУ «КПІ», 2015. – 36 с.
2. Science and Engineering Indicators 2012 [Electronic resource] // NSF, USA. – Access link: <http://www.nsf.gov/statistics/seind12/>
3. World Economic Forum Report 2014/2015 [Electronic resource]. – Access link: <http://www.weforum.org/reports/2014/2015>